

Nadzor platnog prometa

Objavljeno: 31.1.2015.

Hrvatska narodna banka obavljajući nadzor nad institucijama za platni promet, institucijama za elektronički novac te platnim sustavima pridonosi sigurnosti plaćanja i stabilnosti hrvatskoga financijskog sustava.

Pri utvrđivanju učestalosti i intenziteta nadzora nad institucijama za platni promet i elektronički novac Hrvatska narodna banka uzima u obzir vrstu, opseg i složenost poslova koje institucija obavlja te rizičnost njezina poslovanja. Nadzor nad poslovanjem institucija mogu obavljati i druga nadzorna tijela u skladu s ovlaštenjima na temelju zakona, a u okviru svoje nadležnosti. Ako je za nadzor nad pojedinom institucijom nadležno drugo nadzorno tijelo, Hrvatska narodna banka može sudjelovati u nadzoru nad poslovanjem uz to nadzorno tijelo ili može od nadzornog tijela zatražiti da joj pribavi potrebne podatke u svrhu nadzora nad institucijom.

Osim nadzora nad institucijama za platni promet i institucijama za elektronički novac Hrvatska narodna banka obavlja nadzor i nad platnim sustavima, te je pri utvrđivanju metodologije, učestalosti i intenziteta nadzora nad platnim sustavima također vođena prirodom, opsegom i složenošću poslovanja platnih sustava u odnosu na vrste sudionika, platne transakcije koje se obračunavaju i/ili namiruju te rizičnosti poslovanja platnih sustava, osobito vodeći računa o sustavnom riziku. U obavljanju nadzora nad platnim sustavima Hrvatska narodna banka surađuje s drugim nadležnim tijelima u Republici Hrvatskoj i s nadležnim tijelima drugih država.

Regulativa i nadzor nad sustavom platnog prometa u zemlji u nadležnosti su Hrvatske narodne banke, a uređeni su Zakonom o platnom prometu i Zakonom o elektroničkom novcu. U skladu s odredbama navedenih zakona Hrvatska narodna banka donosi i podzakonske propise kojima se regulira njihova provedba.

Nadgledanje institucija za platni promet

Hrvatska narodna banka obavlja nadzor nad institucijama za platni promet tako što prikuplja i analizira izvješća i informacije te kontinuirano prati poslovanje institucija za platni promet, obavlja izravni nadzor nad poslovanjem institucija za platni promet i nalaže nadzorne mjere.

Propisi Republike Hrvatske u potpunosti su usklađeni sa zakonodavnim okvirima Europske unije, što je učinjeno implementacijom svih relevantnih zakonskih odredbi. Jedan od zakona donesen u ovom postupku je i Zakon o platnom prometu, koji sadržava odredbe koje su u skladu s Direktivom (EU) 2015/2366 o platnim uslugama na unutarnjem tržištu, o izmjeni direktiva 2002/65/EZ, 2009/110/EZ i 2013/36/EU te Uredbe (EU) br. 1093/2010 i o stavljanju izvan snage Direktive 2007/64/EZ. Ovim se Zakonom uređuju platne usluge i njihovi pružatelji, obveze pružatelja platnih usluga, institucije za platni promet i platni sustavi.

Platne usluge definirane su kao sljedeće usluge koje pružatelji platnih usluga obavljaju kao svoju djelatnost:

1. usluge koje omogućuju polaganje gotovog novca na račun za plaćanje kao i svi postupci koji su potrebni za vođenje računa za plaćanje
2. usluge koje omogućuju podizanje gotovog novca s računa za plaćanje kao i svi postupci koji su

- potrebni za vođenje računa za plaćanje
3. usluge izvršenja platnih transakcija, uključujući prijenos novčanih sredstava na račun za plaćanje kod korisnikova pružatelja platnih usluga ili kod drugog pružatelja platnih usluga, i to:
 - a) izvršenje izravnih terećenja, uključujući jednokratna izravna terećenja
 - b) izvršenje platnih transakcija putem platnih kartica ili sličnog sredstva ili
 - c) izvršenje kreditnih transfera, uključujući trajne naloge
 4. usluge izvršenja platnih transakcija u kojima su novčana sredstva pokrivena kreditnom linijom za korisnika platnih usluga, i to:
 - a) izvršenje izravnih terećenja, uključujući jednokratna izravna terećenja
 - b) izvršenje platnih transakcija putem platnih kartica ili sličnog sredstva ili
 - c) izvršenje kreditnih transfera, uključujući trajne naloge
 5. usluge izdavanja platnih instrumenata i/ili prihvaćanja platnih transakcija
 6. usluge novčanih pošiljaka
 7. usluge iniciranja plaćanja
 8. usluge informiranja o računu.

Pod pružateljima platnih usluga ponajprije se podrazumijevaju banke, institucije za platni promet i ostali pružatelji platnih usluga u skladu sa zakonskim propisima.

Osim banaka, koje su dozvolu za pružanje platnih usluga dobile u skladu sa Zakonom o kreditnim institucijama, platne usluge mogu pružati trgovačka društva odnosno institucije za platni promet na temelju odobrenja Hrvatske narodne banke. Također, institucije za platni promet na temelju odobrenja za pružanje platnih usluga mogu pružati platne usluge i/ili obavljati druge gospodarske djelatnosti u skladu sa zakonskim propisima (hibridne institucije za platni promet).

Kako bi mogla dobiti navedeno odobrenje, trgovačka društva koja se žele baviti pružanjem platnih usluga moraju ispuniti zahtjeve u vezi s visinom regulatornoga kapitala, zaštitom novčanih sredstava korisnika platnih usluga i druge zakonom propisane zahtjeve koji su slični zahtjevima institucija za elektronički novac.

Zakonski propisi omogućuju institucijama za platni promet s odobrenjem nadležnog regulatora država članica EU-a da svoje usluge pružaju i na području Republike Hrvatske (engl. *passporting*), pa im je tako omogućeno prekogranično pružanje platnih usluga.

Navedene institucije mogu pružati usluge u Republici Hrvatskoj na jedan od sljedećih načina:

- ostvarivanjem prava poslovnog nastana (engl. *right of establishment*), i to preko podružnice odnosno preko zastupnika ili
- korištenjem slobode pružanja usluga (engl. *freedom to provide services*), kada usluge pružaju neposredno.

Hrvatska narodna banka vodi u skladu sa Zakonom o platnom prometu [registar u koji upisuje institucije za platni promet](#) kojima je izdala odobrenje za pružanje platnih usluga te njihove zastupnike i podružnice osnovane u drugoj državi članici, male institucije za platni promet i njihove zastupnike, pružatelje usluga informiranja o računu te njihove zastupnike i podružnice osnovane u drugoj državi članici kao i Hrvatsku banku za obnovu i razvitak. Navedeni registar Hrvatska narodna banka objavljuje na svojim internetskim stranicama. Hrvatska narodna banka također vodi i objavljuje [popis institucija za platni promet iz drugih država članica](#) za koje je, u skladu sa zakonom propisanom procedurom, zaprimila obavijest o namjeri pružanja usluga u Republici Hrvatskoj.

Nadgledanje institucija za elektronički novac

Hrvatska narodna banka obavlja nadzor nad institucijama za elektronički novac prikupljanjem i analizom izvješća i informacija koje su institucije za elektronički novac obvezne dostavljati Hrvatskoj narodnoj banci i kontinuiranim praćenjem poslovanja institucija za elektronički novac, obavljanjem izravnog nadzora nad poslovanjem institucija za elektronički novac, svih njihovih podružnica, trećih fizičkih ili

pravnih osoba preko kojih obavljaju distribuciju i iskup elektroničkog novca, zastupnika preko kojih pružaju platne usluge i pružatelja usluga eksternalizacije i nalaganjem nadzornih mjera.

U postupku usklađivanja sa zakonodavstvom EU-a donesen je i Zakon o elektroničkom novcu, koji sadržava odredbe koje su u skladu s Direktivom 2009/110/EZ o osnivanju, obavljanju djelatnosti i bonitetnom nadzoru poslovanja institucija za elektronički novac. Ovim se Zakonom uređuju elektronički novac i izdavatelji elektroničkog novca, izdavanje i iskup elektroničkog novca, uvjeti za osnivanje, poslovanje i prestanak rada institucija za elektronički novac sa sjedištem u Republici Hrvatskoj uključujući male institucije za elektronički novac te nadzor nad njihovim poslovanjem kao i uvjeti pod kojima institucije za elektronički novac osnovane izvan Republike Hrvatske mogu poslovati na njezinu području.

Elektronički novac definira se kao elektronička, uključujući i magnetska, pohranjena novčana vrijednost koja je izdana nakon primitka novčanih sredstava u svrhu izvršavanja platnih transakcija u smislu zakona kojim se uređuje platni promet i koju prihvaća fizička ili pravna osoba koja nije izdavatelj toga elektroničkog novca, a koja čini novčano potraživanje prema izdavatelju.

Pojednostavljeno, elektronički novac je zamjena za gotovinu (novčanice i kovanice) koji je pohranjen na platnom instrumentu (npr. na kartici s čipom) i namijenjen je elektroničkom plaćanju, tj. izvršavanju platnih transakcija.

Osim banaka, koje su dozvolu za izdavanje elektroničkog novca dobile u skladu sa Zakonom o kreditnim institucijama, elektronički novac na području Republike Hrvatske mogu izdavati trgovačka društva odnosno institucije za elektronički novac na temelju odobrenja Hrvatske narodne banke. Institucija za elektronički novac na temelju odobrenja za izdavanje elektroničkog novca može pružati platne usluge povezane s izdavanjem elektroničkog novca. Odobrenje može sadržavati i odobrenje za pružanje jedne ili više platnih usluga koje nisu povezane s izdavanjem elektroničkog novca. Također, institucije za elektronički novac mogu osim izdavanja elektroničkog novca pružati i platne usluge i/ili obavljati druge gospodarske djelatnosti (hibridne institucije za elektronički novac).

Kako bi mogla dobiti navedeno odobrenje, trgovačka društva koja se žele baviti izdavanjem elektroničkog novca moraju ispuniti zahtjeve u vezi s visinom regulatornoga kapitala, zaštitom novčanih sredstava imatelja elektroničkog novca i druge zakonom propisane zahtjeve koji su slični zahtjevima institucija za platni promet.

Nadalje, zakonski propisi omogućuju institucijama za elektronički novac s odobrenjem nadležnog regulatora država članica EU-a da svoje usluge pružaju i na području Republike Hrvatske (engl. *passporting*), pa im je tako omogućeno prekogranično izdavanje elektroničkog novca i/ili pružanje platnih usluga.

Navedene institucije mogu pružati usluge u Republici Hrvatskoj na jedan od sljedećih načina:

- ostvarivanjem prava poslovnog nastana (engl. *right of establishment*), i to preko podružnice odnosno preko zastupnika ili
- korištenjem slobode pružanja usluga (engl. *freedom to provide services*), kada usluge pružaju neposredno.

Hrvatska narodna banka vodi u skladu sa Zakonom o elektroničkom novcu [registar u koji upisuje institucije za elektronički novac](#) te njihove zastupnike i podružnice osnovane u drugoj državi članici kao i male institucije za platni promet te njihove zastupnike i podružnice osnovane u drugoj državi članici. Navedeni registar Hrvatska narodna banka objavljuje na svojim internetskim stranicama. Hrvatska narodna banka također vodi i objavljuje [popis institucija za elektronički novac iz drugih država članica](#) za koje je, u skladu sa zakonom propisanom procedurom, zaprimila obavijest o namjeri pružanja usluga u Republici Hrvatskoj.

Nadgledanje platnih sustava

Nadzor platnih sustava jest provjera posluje li platni sustav u skladu sa zakonskim i podzakonskim odredbama, provjera funkcionira li platni sustav sigurno i stabilno te je li platnom sustavu osiguran pristup na propisan način.

Pri implementaciji zakonodavstva EU-a donesen je i Zakon o platnom prometu, koji sadržava odredbe koje su u skladu s Direktivom (EU) 2015/2366 o platnim uslugama na unutarnjem tržištu, o izmjeni direktiva 2002/65/EZ, 2009/110/EZ i 2013/36/EU te Uredbe (EU) br. 1093/2010 i o stavljanju izvan snage Direktive 2007/64/EZ. Ovim se Zakonom, među ostalim, uređuju osnivanje, rad i nadzor nad platnim sustavima.

Platni sustav jest sustav za prijenos novčanih sredstava s formalnim i standardiziranim postupcima i zajedničkim pravilima za obradu, obračun i/ili namiru platnih transakcija. Njime upravlja upravitelj platnog sustava.

Upravitelj platnog sustava može biti:

- institucija za platni promet sa sjedištem u Republici Hrvatskoj
- mala institucija za platni promet osnovana u Republici Hrvatskoj
- kreditna institucija sa sjedištem u Republici Hrvatskoj
- institucija za elektronički novac sa sjedištem u Republici Hrvatskoj
- mala institucija za elektronički novac osnovana u Republici Hrvatskoj
- druga pravna osoba sa sjedištem u Republici Hrvatskoj osnovana kao dioničko društvo ili društvo s ograničenom odgovornošću
- druga pravna osoba sa sjedištem u Republici Hrvatskoj koja može upravljati platnim sustavom prema posebnom zakonu
- Hrvatska narodna banka i
- podružnica pravne osobe iz druge države sa sjedištem u Republici Hrvatskoj.

Osim što upravlja platnim sustavom, upravitelj platnog sustava može obavljati i druge djelatnosti, ako zakonom kojim se uređuju te djelatnosti nije određeno drugačije.

Pojednostavljeno, platni sustavi omogućuju adekvatno funkcioniranje platnog prometa te je upravitelj platnog sustava dužan osigurati neprestano sigurno i stabilno funkcioniranje platnog sustava.

Upravitelj platnog sustava osobito je dužan, u skladu s vrstom, opsegom i složenošću poslova koji proizlaze iz pravila rada platnog sustava, osigurati da platni sustav ima:

- primjeren, prikladan, pouzdan i zadovoljavajući informacijski sustav za obavljanje svih funkcija u skladu s pravilima rada platnog sustava kao i plan kontinuiteta poslovanja i
- organizacijsku strukturu s dobro definiranim, preglednim i dosljednim linijama ovlasti i odgovornosti, uključujući kadrovsku strukturu i upravljanje rizicima kojima je platni sustav izložen ili bi mogao biti izložen.

Za rad platnog sustava potrebno je odobrenje Hrvatske narodne banke, ako zakonskim propisima nije određeno drugačije.